ePublishing

Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία

Vol 7, No 2 (2011)

Ανοικτή Εκπαίδευση

Η εκπαιδευτική κουλτούρα ως πηγή προβλημάτων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μια μελέτη περίπτωσης στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

Ιωάννα Διονυσοπούλου

doi: 10.12681/jode.9778

To cite this article:

https://epublishing.ekt.gr | **e-Publisher:** EKT | **Downloaded at:** 19/01/2026 06:38:38

Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology
Volume 7, Number 2, 2011 Section one. © Open Education ISSN: 1791-9312

Η εκπαιδευτική κουλτούρα ως πηγή προβλημάτων στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μια μελέτη περίπτωσης στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

The educational culture as a source of problems in distance education: A study case in the Hellenic Open University (E.A.P)

Ιωάννα Διονυσοπούλου
Καθηγήτρια Ισπανικής Φιλολογίας
email: dionivn@pat.forthnet.gr

Περίληψη

Η εθνική κουλτούρα ως κοινωνική πραγματικότητα παίζει σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση, επηρεάζοντας την εκπαιδευτική διαδικασία. Πέρα όμως από την εθνική κουλτούρα υπάρχει και η εκπαιδευτική κουλτούρα, η οποία ορίζεται ως τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα τα οποία συνθέτουν το κλίμα και την ατμόσφαιρα του κάθε εκπαιδευτικού οργανισμού. Η εκπαιδευτική κουλτούρα αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα για κάθε εκπαιδευτικό οργανισμό, προσδίνοντας σ' αυτόν ξεχωριστή οντότητα, δίνοντας τα πρότυπα επίπεδα συμπεριφοράς στα καινούργια μέλη του οργανισμού, βοηθώντας στην καλλιέργεια και στην ανάπτυξη αισθήματος αφοσίωσης, επηρεάζοντας την παραγωγικότητα των εκπαιδευτικών και την ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του κατά πόσο η εκπαιδευτική κουλτούρα του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, και ειδικότερα της μεταπτυχιακής θεματικής ενότητας ΕΚΠ65, «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση», μπορεί να λειτουργήσει ως εμπόδιο στη διαδικασία μάθησης στην εκπαίδευση από απόσταση. Αξιοποιώντας θεωρητικά το μοντέλο μέτρησης της κουλτούρας του Hofstede, η εργασία διερευνάει τέσσερις διαστάσεις: την απόσταση από την εξουσία, την αποφυγή αβεβαιότητας, την αρσενικότητα / θηλυκότητα και τον ατομικισμό / κολεκτιβισμό. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η εκπαιδευτική κουλτούρα μπορεί να επηρεάσει την εκπαιδευτική διαδικασία στην εκπαίδευση από απόσταση, επηρεάζοντας τόσο την απόδοση των φοιτητών και τις μαθησιακές τους επιλογές, όσο την συμπεριφορά και την στάση τους απέναντι στον καθηγητή και στους υπόλοιπους φοιτητές.

Λέξεις Κλειδιά
Εκπαιδευτική κουλτούρα, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Ε.Α.Π.

Abstract

The national culture as a social reality plays an important role in education, influencing the educational process. Apart from national culture, there is the educational culture, which is defined as a number of specific features which reflect the climate and atmosphere in an educational organization. The educational culture is found on every educational institution. It is a social bond and gives the standard of conduct in the new members of the organization by helping them to foster and develop a sense of loyalty. Without doubt, the educational culture is one of the important factors in shaping the character of the teaching body, affecting the productivity of teachers and the academic performance of students. The investigation of the educational culture in relation to education is particularly highly developed in terms of school climate. The same is not true with regard to the relationship of the educational culture in distance education. The purpose of this study is to investigate whether the educational culture of the Greek Open University and in particular in

EKP65 module, «Open and Distance Education» can act as a barrier to the learning process in distance education. Utilizing Hofstede's theory, the dissertation examines Hofstede's four dimensions: power distance, avoidance of uncertainty, masculinity / femininity and individualism / collectivism. The survey results show that the educational culture can affect the learning process in distance education. Specifically, it affects not only student performance and learning choices, but also behavior and attitude toward the professor and other students.

Εισαγωγή

Σκοπός της έρευνας

Η εργασία επιδιώκει να μελετήσει το πώς η διαμορφωμένη εκπαιδευτική κουλτούρα στην Ελλάδα και ειδικότερα στο πλαίσιο του Ε.Α.Π. μπορεί να λειτουργήσει ως εμπόδιο στην διαδικασία μάθησης από απόσταση στο περιβάλλον των μεταπτυχιακών προγραμμάτων του Ε.Α.Π., στην θεματική ενότητα ΕΚΠ65 (Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση). Αξιοποιώντας θεωρητικά το μοντέλο μέτρησης της κουλτούρας του Hofstede, διερευνώνται τέσσερις διαστάσεις: η απόσταση από την εξουσία, η αποφυγή αβεβαιότητας, η αρσενικότητα / θηλυκότητα και ο ατομικισμός / κολεκτιβισμός.

Τα ερευνητικά ερωτήματα

Οι αλλαγές στον τρόπο μάθησης και η ανάπτυξη της εκπαίδευσης από απόσταση χάρις στην ανάπτυξη των σύγχρονων τεχνολογιών έχουν ωθήσει πολλούς ανθρώπους με διαφορετικό κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο να μπουν στην διαδικασία της εξ αποστάσεως μάθησης. Οι Charlotte, Gunawardena & La Pointe (2008:51, όπ. αναφ. στο Evans, Haughey, & Murphy, 2008), υποστηρίζουν ότι πολλά πανεπιστήμια πλέον έχουν διεθνοποιήσει τα προγράμματα εκπαίδευσης από απόσταση, γεγονός το οποίο αποτελεί μία νέα πρόκληση για τα πανεπιστήμια, εφόσον στα προγράμματα τους παρουσιάζονται και συμμετέχουν φοιτητές με διαφορετικό κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο, διαφορετικές αξίες και προσδοκίες. Στο Ε.Α.Π. φοιτούν άνθρωποι με διαφορετικά κοινωνικά, πολιτισμικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά. Αναμφίβολα το πολιτισμικό υπόβαθρο των φοιτητών αποτελεί για το Ε.Α.Π. ένα κρίσιμο σημείο.

Η παρούσα εργασία θα ασχοληθεί με τα προβλήματα τα οποία μπορεί να δημιουργήσει η διαμορφωμένη εκπαιδευτική κουλτούρα του Ε.Α.Π. στην εκπαίδευση από απόσταση όπως αυτή παρέχεται από το συγκεκριμένο πανεπιστήμιο στο πλαίσιο της μεταπτυχιακής θεματικής ενότητας ΕΚΠ65. Ως γνωστόν το Ε.Α.Π. βασίζεται στην ταχυδρομική αποστολή εγχειριδίων σε φοιτητές, στην υποστήριξη των φοιτητών μέσω του intranet, στην επικοινωνία τους μέσω e-mail με τους καθηγητές και στις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις, οι οποίες γίνονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα. Προς το παρόν το Ε.Α.Π. δεν έχει χρησιμοποιήσει όλα τα πλεονεκτήματα που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία όπως η χρήση πλατφόρμας, έτσι ώστε να μπορούν οι φοιτητές να βλέπουν τα μαθήματα από το σπίτι τους ή να μπορούν να έχουν ζωντανά μαθήματα ή συναντήσεις με τον καθηγητή τους μέσω διαδικτύου. Από την φύση της λειτουργίας είναι φυσιολογικό να υπάρχουν προβλήματα. Η εργασία επικεντρώνεται στην εκπαιδευτική κουλτούρα και παρουσιάζει το μοντέλο του Hofstede όπου μέσα από τις τέσσερις διαστάσεις του μοντέλου επιχειρεί να εντοπίσει και να αναλύσει τις εκπαιδευτικές κουλτούρες που

δημιουργούνται και καλλιεργούνται κατά την διάρκεια της μάθησης στην εκπαίδευση από απόσταση που προσφέρει το Ε.Α.Π.

Βάσει του μοντέλου μέτρησης της κουλτούρας μέσω των τεσσάρων διαστάσεων του Hofstede, προκύπτει το εξής ερευνητικό ερώτημα: Μπορούν παράγοντες όπως τα πολιτισμικά χαρακτηριστικά του φοιτητή να δημιουργήσουν εμπόδια στην διαδικασία μάθησης της εκπαίδευση από απόσταση για τους μεταπτυχιακούς φοιτητές στην θεματική ενότητα ΕΚΠ65 του Ε.Α.Π.;

Με βάση την διάσταση *Απόσταση από την Εξουσία* (*Power Distance)* στην εκπαιδευτική διαδικασία, δημιουργείται μια κουλτούρα όπου ο μαθητευόμενος είτε κρατάει αποστάσεις από τον εκπαιδευτή και τον αντιμετωπίσει με υψηλό σεβασμό και ως ένα ανώτερο άνθρωπο, είτε τον θεωρεί ως ίσο και μειώνει τις αποστάσεις και τις τυπικότητες από τον εκπαιδευτή. Για παράδειγμα, θα μπορούσε ένας φοιτητής να διαφωνήσει με τον καθηγητή του; Θα ήταν ανεκτή η συμπεριφορά αυτή από την τάξη ή όχι; Με βάση την διάσταση *Αποφυγή της Αβεβαιότητας* (*Uncertainty Avoidance)* στην εκπαιδευτική διαδικασία δημιουργείται μια κουλτούρα όπου ο μαθητευόμενος είτε συμμετέχει στη διαδικασία μάθησης αποφεύγοντας το ρίσκο είτε εμπλέκεται ενεργά σε αυτήν παίρνοντας πιθανά ρίσκα. Με άλλα λόγια, από την μια πλευρά ο μαθητευόμενος μπορεί να συμμετέχει στη διαδικασία μάθησης αποφεύγοντας την εμπλοκή του σε οποιαδήποτε ένταση και τριβή ή μπορεί να συμμετέχει αποφεύγοντας την αβεβαιότητα εμπλεκόμενος σε εντάσεις και τριβές στην διαδικασία της μάθησης. Για παράδειγμα, οι φοιτητές και το προσωπικό του Ε.Α.Π. είναι διατεθειμένοι να πάρουν το όποιο ρίσκο έχει η εκπαίδευση από απόσταση; Με βάση την διάσταση *Αρσενικότητα / Θηλυκότητα* (*Masculinity / Femininity)* στην εκπαιδευτική διαδικασία δημιουργείται μια κουλτούρα η οποία είτε επιτρέπει τη δημιουργία ενός ευαίσθητου εκπαιδευτικού κλίματος είτε τη δημιουργία ενός αυστηρού και σκληρού εκπαιδευτικού κλίματος. Ένα παράδειγμα ευαίσθητου εκπαιδευτικού κλίματος αποτελούν οι φοιτητές οι οποίοι ενδιαφέρονται τόσο ο ένας για τον άλλον όσο και για το εκπαιδευτικό προσωπικό. Απεναντίας ένα εχθρικό και σκληρό εκπαιδευτικό κλίμα συνίσταται από φοιτητές οι οποίοι αδιαφορούν παντελώς τόσο για τους συμφοιτητές τους όσο και για το εκπαιδευτικό προσωπικό. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα εάν υπάρχει και καλλιεργείται η ανάλογη αλληλεγγύη την οποία χρειάζεται ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για να λειτουργήσει αποδοτικά. Με βάση την διάσταση *Ατομικισμός / Κολεκτιβισμός (Individualism / Collectivism)* στην εκπαιδευτική διαδικασία, δημιουργείται μια κουλτούρα όπου ο μαθητευόμενος έχει ανεπτυγμένο το «εγώ» και λειτουργεί ατομικά, αγνοώντας το κοινό συμφέρον. Για παράδειγμα, ο φοιτητής νιώθει ότι ανήκει σε μια ομάδα; Δίνει έμφαση στην ομαδική δουλειά; Με ποιο τρόπο λειτουργεί ομαδικά;

Σημαντικότητα της εργασίας

Η παρούσα εργασία είναι από τις λίγες που αφορούν στην εκπαιδευτική κουλτούρα στην Ελλάδα και η μοναδική στον τομέα της ανοικτής και από απόστασης εκπαίδευσης. Η διερεύνηση του ερευνητικού ερωτήματος αποτελεί σημαντικό ζήτημα για την έρευνα στην εκπαίδευση από απόσταση. Η παρούσα εργασία θα δώσει πολύτιμες πληροφορίες για το Ε.Α.Π.. Πληροφορίες οι οποίες εστιάζουν τόσο στο τρόπο με τον οποίο οι φοιτητές αντιλαμβάνονται την εκπαίδευση από απόσταση όσο και στην εκπαιδευτική συμπεριφορά των φοιτητών σε σχέση με τις δομές και τους κανονισμούς του Ε.Α.Π..

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Σύμφωνα με τον Ιακωβινισμό (Eliot, 1980:126), η Παιδεία θα πρέπει να οργανωθεί κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να σημαίνει τις «*ίδιες ευκαιρίες για τον καθένα*». Ιακωβινισμός στην Παιδεία είναι η στάση η οποία θεωρεί τους ανθρώπους ως ίσους, χωρίς να λαμβάνει υπόψη οποιαδήποτε ταξική προέλευση και οικονομική κατάσταση. Αναμφίβολα, λοιπόν, η ανάγκη εισαγωγής, ανάπτυξης και καταξίωσης εναλλακτικών και ευέλικτων συστημάτων εκπαίδευσης προέκυψε από μια σειρά εμφανών περιορισμών που θέτει το συμβατικό σύστημα κυρίως της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Μια τέτοια μορφή εναλλακτικής μορφής εκπαίδευσης είναι και αυτή της εκπαίδευσης από απόσταση.

Η εκπαίδευση από απόσταση είναι *«sui generis»* και αποτελεί την πιο βιομηχανοποιημένη μορφή εκπαίδευσης (Peters, 1996). Ο Otto Peters χρησιμοποιεί την έκφραση *«sui generis»* για να δηλώσει ότι κάτι φέρει κυριολεκτικά την έννοια του δικού του είδους ή γένους ή κατέχει μοναδικά χαρακτηριστικά που δεν μπορούν να ενταχθούν σε κάποιο ήδη προϋπάρχον ευρύτερο σύνολο. Ο Moore (1973, οπ. αναφ. στο Keegan, 1996), τονίζει ότι η εκπαίδευση από απόσταση μπορεί να οριστεί ως η οικογένεια εκπαιδευτικών μεθόδων όπου οι συμπεριφορές διδασκαλίας εκτελούνται διαφορετικά από τις συμπεριφορές μάθησης, συμπεριλαμβανομένου και αυτές όπου σε μια παρακείμενη κατάσταση θα εκτελούνταν υπό την παρουσία του διδασκόμενου. Για το λόγο αυτό η επικοινωνία ανάμεσα σε εκπαιδευτή και εκπαιδευόμενο πρέπει να διευκολυνθεί από ηλεκτρονικά, εκτυπωτικά, μηχανικά ή/και άλλα μέσα. Χαρακτηριστική είναι η φράση του Moore, σύμφωνα με την οποία, η απόσταση δεν αποτελεί γεωγραφικό φαινόμενο αλλά παιδαγωγική έννοια στην οποία ο διδάσκων με τον εκπαιδευόμενο αναπτύσσουν σχέσεις οι οποίες διαχωρίζονται από τον χώρο και / ή τον χρόνο.

Ο Holmberg (1995) υποστηρίζει ότι η εκπαίδευση από απόσταση είναι ένας αυτόνομος και διαφορετικός τρόπος μάθησης, όπου το κύριο χαρακτηριστικό ήταν και συνεχίζει να είναι η 'αλληλεπίδραση' μεταξύ σπουδαστή και καθηγητή. Ο Holmberg τονίζει ότι η εκπαίδευση από απόσταση απαιτεί ένα μεγάλο βαθμό ωριμότητας του φοιτητή, αυτοπειθαρχία και ανεξαρτησία εφόσον αυτός εκτελεί τη διαδικασία μάθησης αυτόνομα. Οι Vrasidas and Glass (2002, οπ. αναφ. στο Evans, et al, 2008), προχώρησαν τις προσεγγίσεις του Moore και προτείνουν ένα μοντέλο το οποίο αποτελείται από τις εξής έννοιες: τον διάλογο, τον έλεγχο από τον εκπαιδευόμενο, την ανατροφοδότηση και την κοινωνική παρουσία. Εφόσον αυτές οι έννοιες ικανοποιηθούν, τότε θα υπάρξει αποτελεσματική εκπαίδευση από απόσταση. Γενικότερα δίνουν έμφαση στην διαδραστικότητα της διαδικασίας, στην ύπαρξη ζωντανού διαλόγου μεταξύ των δύο μερών. Στο ίδιο μήκος κινείται και ο Anderson (2003, οπ. αναφ. στο Evans et al, 2008), ο οποίος υποστηρίζει την ύπαρξη τριών μερών, του μαθητευομένου, του διδάσκοντα και του περιεχόμενου του προγράμματος εκπαίδευσης. Αναφέρει επίσης ότι ο μαθητευόμενος επικοινωνεί και επηρεάζεται τόσο από το υπόλοιπα μέρη (διδασκών – εκπαιδευτικό υλικό) όσο και από τους υπόλοιπους μαθητευομένους. Για τον Λιοναράκη (2001) η εκπαίδευση από απόσταση (distance education) ορίζεται ως η εκπαιδευτική διαδικασία, όπου ο διδασκόμενος βρίσκεται σε φυσική απόσταση από το διδάσκοντα και τον φυσικό φορέα εκπαίδευσης.

Το μοντέλο μέτρησης της κουλτούρας του Hofstede

Για πολλούς ο Hofstede είναι ο κύριος εκφραστής της μέτρησης της Κουλτούρας. Η κουλτούρα είναι άυλη, γεγονός το οποίο δυσκολεύει την μέτρηση της και γενικότερα

την κατανόηση της λειτουργίας της. Η έρευνα του Hofstede έλαβε χώρα πριν 35 χρόνια, σε ένα δείγμα εργαζομένων στην IBM σε όλο τον κόσμο. Ο Hofstede το 1980 έγραψε το πόρισμα αυτής της έρευνας, το οποίο ουσιαστικά μετρούσε την κουλτούρα με (4) τέσσερις διαστάσεις, ως εξής:

1. *Power Distance Index, (PDI), (large or small) - Απόσταση από την Εξουσία.* Η συγκεκριμένη διάσταση αναφέρεται στα επίπεδα ανισότητας σε ένα οργανισμό. Εστιάζει στο κατά πόσο οι μετέχοντες σε αυτή την κοινότητα έχουν την διάθεση να διαφωνήσουν τόσο με τους ανώτερους τους όσο και με τον τρόπο τον οποίο λειτουργεί η διοίκηση του οργανισμού.

2. *Uncertainty Avoidance Index, (UAI), (strong or weak) - Αποφυγή Αβεβαιότητας.* Η διάσταση αυτή αφορά στις διαφορετικές προσεγγίσεις που δίνουν οι άνθρωποι σε ένα κοινό πρόβλημα. Ασχολείται με το πόσο οι άνθρωποι αισθάνονται ότι απειλούνται από ένα πρόβλημα ή μία κατάσταση που εγκυμονεί κάποιο ρίσκο.

3. *Masculinity / Femininity, (MAS), (emotional gender roles) - Αρσενικότητα / Θηλυκότητα.* Η τρίτη διάσταση αναφέρεται στην αρσενική και την θηλυκή προσέγγιση των ρόλων μέσα σε μία κοινωνία ή ομάδα ανθρώπων. Μία κοινωνία, η οποία χαρακτηρίζεται από μια περισσότερο '*αρσενική*' προσέγγιση, έχει προτίμηση στο κέρδος και όχι τόσο στο ενδιαφέρον για τους άλλους ανθρώπους. Από την άλλη πλευρά, μία κοινωνία, η οποία χαρακτηρίζεται από μια περισσότερο '*θηλυκή*' προσέγγιση, προβάλει και υποστηρίζει αξίες όπως το ενδιαφέρον και τη φροντίδα για τον συνάνθρωπο.

4. *Individualism / Collectivism, (IDV) (relationship with other) – Ατομικισμός / Κολεκτιβισμός.* Στις κοινωνίες στις οποίες κυριαρχεί ο ατομικισμός, οι άνθρωποι ενδιαφέρονται περισσότερο για τον εαυτό τους. Αντίθετα, στις κολεκτιβιστικές κοινωνίες δίνεται έμφαση στην ομαδική δουλειά και επιπλέον οι άνθρωποι έχουν την προσδοκία ότι η ομάδα στην οποία ανήκουν θα ενδιαφερθεί για αυτούς. (Hofstede, 1980; Usunier 1998; Mullins 1999).

Η εκπαιδευτική κουλτούρα

Η ιδέα της κουλτούρας μετέχει στην αισιοδοξία της στιγμής, η οποία θεμελιώνεται στην εμπιστοσύνη στο τελειοποιήσιμο γίγνεσθαι του ανθρώπινου όντος. Η πρόοδος γεννιέται από την εκπαίδευση, δηλαδή από την όλο και πιο διευρυμένη κουλτούρα (Cuche, 2001). Σύμφωνα με την Tableman (2004) ο όρος εκπαιδευτική κουλτούρα περιγράφει το περιβάλλον το οποίο επηρεάζει την συμπεριφορά των καθηγητών και των φοιτητών. Η εκπαιδευτική κουλτούρα είναι τα συναισθήματα, οι στάσεις και οι συμπεριφορές, οι οποίες χαρακτηρίζουν την οργάνωση και δομή του εκπαιδευτικού οργανισμού. Η Tableman αναφέρει ότι η εκπαιδευτική κουλτούρα αντανακλά τις ιδέες, τις αξίες και τις πεποιθήσεις, οι οποίες προσδιορίζουν την ταυτότητα ενός εκπαιδευτικού οργανισμού και τα κριτήρια των αναμενόμενων στάσεων και συμπεριφορών. Ο Fullan (1991) επισημαίνει ότι η εκπαιδευτική κουλτούρα μπορεί να ιδωθεί ως η ύπαρξη της αλληλεπίδρασης τριών παραγόντων, α) των συμπεριφορών και απόψεων τόσο μέσα σε ένα εκπαιδευτικό οργανισμό όσο και έξω από αυτόν, β) των πολιτισμικών κανόνων του εκπαιδευτικού οργανισμού και γ) των σχέσεων των ατόμων του εκπαιδευτικού οργανισμού.

Οι Patterson, Purkey & Parker (1986) τονίζουν ότι η εκπαιδευτική κουλτούρα είναι μοναδική, δηλαδή κάθε εκπαιδευτικός οργανισμός έχει την δική του εκπαιδευτική κουλτούρα παρά τις ομοιότητες που μπορεί να παρουσιάζει με κάποιον άλλο εκπαιδευτικό οργανισμό. Επιπλέον υποστηρίζουν ότι η εκπαιδευτική κουλτούρα μπορεί να λειτουργήσει αντιπαραγωγικά και να δημιουργήσει εμπόδια στην επιτυχία

της εκπαίδευσης καθώς επίσης να λειτουργεί καταπιεστικά και μεροληπτικά. Οι Ronnie, Yvonne & Shui, (1999:88) αναφέρουν ότι ο κάθε φοιτητής, ο οποίος θα πάει να σπουδάσει σε μία άλλη χώρα, θα γίνει ο ίδιος φορέας αλλαγών τόσο στο εκπαιδευτικό περιβάλλον όσο και στην κουλτούρα. Στα αποτελέσματα της έρευνας τους, επισημαίνεται ότι ένας Ολλανδός φοιτητής θα θεωρήσει τους καθηγητές στην Ελλάδα, στην Ισπανία και σε άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης ως «αυταρχικούς», σε χώρες όπως η Δανία και η Σκωτία οι εκπαιδευτικοί θα θεωρηθούν ως πιο φιλελεύθεροι, ενώ στην Αγγλία και στην Δανία θα υπάρχει περισσότερη προσωπική επαφή μεταξύ φοιτητή και καθηγητή (Ronnie et al, 1999:90).

Μία ιδιαίτερη παράμετρος της Κουλτούρας, όπως αναφέρεται από τον Hofstede (1986:387), αποτελεί το γεγονός ότι ο εθνοκεντρισμός πλέον δεν θεωρείται ο πυρήνας μιας εθνικής κουλτούρας. Το ίδιο ισχύει και για το εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο είναι ανοικτό σε αλλαγές, οι οποίες μπορεί συχνά να είναι αντίθετες και με την εκπαιδευτική κουλτούρα. Το σημαντικό είναι οι οποιεσδήποτε αλλαγές να λαμβάνουν χώρα με ήπιο τρόπο, με κατανόηση και σεβασμό προς την επικρατούσα κουλτούρα. Ο Hofstede (2008) αναφέρει επίσης ότι υπάρχουν επιπλέον διαφορές, όπως η διαφορά στην χρήση της γλώσσας και στους ιδιωματισμοί της, όπου μπορούν αναμφίβολα να δημιουργήσουν χάσματα σε ότι αφορά την κουλτούρα. Παράλληλα, αναφέρει ως σημαντικές διαφορές, γεγονότα και καταστάσεις, οι οποίες στηρίζονται σε διαφορετικές νοοτροπίες. Ως παράδειγμα παρουσιάζει έναν Αμερικάνο καθηγητή, ο οποίος διδάσκει σε ένα ινστιτούτο στο Πεκίνο, και ο οποίος μιλάει στις μαθήτριες του λέγοντας τους «*You lovely gilrs, I love you*». Στη συνέχεια, παρουσιάζει έναν Ιταλό καθηγητή, ο οποίος διδάσκει σε Αμερικάνικο πανεπιστήμιο, και ο οποίος είναι αρνητικός στην ιδέα της επίσημης αξιολόγησής του από τους φοιτητές˙ καθώς επίσης έναν Ινδό καθηγητή, ο οποίος διδάσκει σε πανεπιστήμιο της Αφρικής και ο οποίος είναι υποχρεωμένος να δεχτεί στην τάξη φοιτητή, ο οποίος είχε αργήσει 6 εβδομάδες να παρουσιαστεί στο μάθημα, διότι ήταν από το ίδιο χωριό με τον πρύτανη. Γενικότερα, ο Hofstede επισημαίνει ότι υπάρχουν ζητήματα όπως οι σχέσεις καθηγητή-φοιτητή καθώς επίσης ο τρόπος εκπαίδευσης των καθηγητών, όπου σίγουρα αλλάζουν από χώρα σε χώρα και προσαρμόζονται στην όποια εθνική κουλτούρα υπάρχει.

Οι Herni & Kaye (1995, οπ. αναφ. στο Harry, Keegan, & Magnus, 1995), τονίζουν ότι τα πολυάριθμα προβλήματα της εκπαίδευσης από απόσταση περιλαμβάνουν τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά προβλήματα. Τα εσωτερικά προβλήματα συνδέονται με τις απαιτήσεις της εκπαίδευσης από απόσταση σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της κουλτούρας του εκπαιδευτικού περιβάλλοντος. Τα εξωτερικά προβλήματα αφορούν στην φύση και στην αποστολή της εκπαίδευσης από απόσταση. Σύμφωνα με τον Risager (2007) την δεκαετία του 90 άρχισε να γίνεται πιο έντονο το ενδιαφέρον των ακαδημαϊκών για την παιδαγωγική κουλτούρα, με την ενίσχυση και της Ε.Ε. που έθεσε ως στόχο την υπέρβαση των διαφορών στην εκπαίδευση που δημιουργούνται από την κουλτούρα. Για το λόγο αυτό, ανέπτυξε μία σειρά προγραμμάτων για να φέρουν κοντά τους μαθητές και τους φοιτητές των κρατών μελών της Ε.Ε. και να νοιώθουν οικία με μαθητές που έχουν διαφορετική κουλτούρα από αυτούς.

Η κουλτούρα των εκπαιδευτικών περιβαλλόντων, και ειδικά των περιβαλλόντων των πανεπιστημίων, περιστρέφεται γύρω από τις αρχές της ελευθερίας για πράξη. Οι ακαδημαϊκοί ελεύθερα σχεδιάζουν και δομούν το μάθημα τους, έχουν την αναγνωρισμένη αρμοδιότητα, η οποία τους επιτρέπει να επιλέγουν το περιεχόμενο του μαθήματος το οποίο θα δοθεί στους διδασκόμενους. Επιπλέον, η πανεπιστημιακή παράδοση ενθαρρύνει τους ακαδημαϊκούς να διδάσκουν μαθήματα σχετικά με τα

προσωπικά τους ερευνητικά ενδιαφέροντα. Βεβαία, οι ακαδημαϊκοί έχουν την ευθύνη για την πρόοδο της διδασκαλίας το οποίο αποτελεί αναμφισβήτητο γεγονός. Οι απαιτήσεις της εκπαίδευσης από απόσταση ασκεί πολυάριθμούς περιορισμούς στην ελευθερία πράξης που παραδοσιακά αναγνωρίζεται στη διαδικασία μάθησης.

Ο Uzuner (2009) μελετά το πώς τα ζητήματα κουλτούρας καθώς και οι κοινωνικές αξίες παίζουν σημαντικό ρόλο, δεδομένου ότι ο διδάσκων και οι εκπαιδευόμενοι επηρεάζονται από τις κοινωνικές αξίες και την κουλτούρα που τους περιβάλει. Ο Marshall (n.d) αναφέρει ως σημαντικό παράγοντα το κλίμα στον εκπαιδευτικό χώρο, το οποίο επηρεάζεται με την σειρά του από την εκπαιδευτική κουλτούρα η οποία υπάρχει. Το περιβάλλον στον χώρο εκπαίδευσης θα επηρεάσει τόσο το πρόγραμμα όσο και τις αντιλήψεις των ατόμων που έχουν συμμετοχή σε αυτό το πρόγραμμα.

Μεθοδολογία

Είδος της έρευνας

Ο σκοπός της εργασίας και τα ερευνητικά ερωτήματα κατευθύνουν προς τη ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση. Οι ερευνητικές ερωτήσεις αφορούν σε μη μετρίσιμες πλευρές της κοινωνικής πραγματικότητας και στοχεύουν στην εμβάθυνση της κατανόησης ενός κοινωνικού φαινόμενου και μιας κοινωνικής πραγματικότητας (Bell, 1993; Ζαφειρόπουλος, 2005; Θεοφανίδης, 2002; Ιωσηφίδης, 2008). Αναφέρεται ότι η ποιοτική έρευνα επιδιώκει να ανακαλύψει τις σημασίες, τις οποίες προσδίδουν οι μετέχοντες στην έρευνα στη συμπεριφορά τους και στον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύουν τις καταστάσεις. Η ποιοτική μέθοδος έρευνας απαντά στα ερωτήματα *"τι" και "πως"* Ιωσηφίδης (2008). Με την ποιοτική μέθοδο θα επιχειρηθεί να απαντηθεί το ερώτημα *"πώς"* η διαμορφωμένη εκπαιδευτική κουλτούρα στην Ελλάδα και ειδικότερα στο πλαίσιο του Ε.Α.Π. μπορεί να λειτουργήσει ως εμπόδιο στην διαδικασία μάθησης από απόσταση στο περιβάλλον των μεταπτυχιακών προγραμμάτων του Ε.Α.Π., στην θεματική ενότητα ΕΚΠ65 (Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση).

Μέσα συλλογής δεδομένων

Για την συλλογή του ερευνητικού υλικού χρησιμοποιήθηκε η τηλεφωνική συνέντευξη (ανοιχτή και ημι-δομημένη τηλεφωνική συνέντευξη). Υποστηρίζεται ότι η συνέντευξη δεν είναι αποκλειστικά ούτε αντικειμενική ούτε υποκειμενική, αλλά διυποκειμενική, εφόσον η συνέντευξη προσφέρει τη δυνατότητα στα υποκείμενα (συνεντευκτές και συνεντευξιαζόμενοι) να συζητήσουν τις ερμηνείες τους για τα θέματα που τα απασχολούν και να εκφράσουν τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζουν τις διάφορες καταστάσεις. Με αυτή την έννοια, ο σκοπός της συνέντευξης δεν είναι απλά και μόνο η συλλογή δεδομένων αλλά η παραγωγή γνώσης Cohen, Manion & Morrison (2008); Ritchie & Spencer (1994); Ιωσηφίδης (2008) γεγονός το οποίο εξυπηρετεί τον σκοπό της παρούσας εργασίας και συμβάλλει στην παραγωγή γνώσης για το *"πως"* η διαμορφωμένη εκπαιδευτική κουλτούρα στην Ελλάδα και ειδικότερα στο πλαίσιο του Ε.Α.Π. μπορεί να λειτουργήσει ως εμπόδιο στην διαδικασία μάθησης από απόσταση. Η παρούσα εργασία δεν επιδιώκει να συλλέξει συγκρίσιμα δεδομένα αλλά να έχει όσο μεγαλύτερη πρόσβαση σε μοναδικές, μη τυποποιημένες, εξατομικευμένες πληροφορίες και γι' αυτό στρέφεται στην ανοικτού τύπου ημι-δομημένη τηλεφωνική συνέντευξη. Σύμφωνα με τους Bell 1993; Robson 2006, οι συνεντεύξεις οι οποίες διεξάγονται στο κύριο στάδιο συλλογής των πληροφοριών της έρευνας χρειάζεται να έχουν μια ενδιάμεση μορφή. Στη εργασία χρησιμοποιείται ένα

γενικό πλαίσιο επιλεγόμενων ερωτημάτων γύρω από τα οποία οδηγείται η συνέντευξη. Διατυπώνονται συγκεκριμένες ερωτήσεις όπου οι ερωτώμενοι είναι ελεύθεροι να μιλήσουν σχετικά με το θέμα και να δώσουν τις δικές τους απόψεις. Να τονιστεί ότι στην παρούσα εργασία η άμεση επαφή και προσωπική επικοινωνία με τον εξεταζόμενο εξασφαλίζει στην συνέντευξη σαφή πλεονεκτήματα, επιτρέποντας την εις βάθος εξέταση του ερευνητικού προβλήματος, εξηγώντας στον ερωτώμενο τον σκοπό της έρευνας, διεγείροντας το ενδιαφέρον του για συνεργασία και βεβαιώνοντας κάθε φορά ότι ο ερωτώμενος κατανοεί πλήρως κάθε ερώτηση που καλείται να απαντήσει δίνοντας τις απαραίτητες πληροφορίες.

Δειγματοληψία

Το δείγμα της έρευνας είναι οι φοιτητές και οι καθηγητές στην μεταπτυχιακή θεματική ενότητα ΕΚΠ65 του Ε.Α.Π. κατά την σχολική χρονιά 2009-2010. Συμμετείχαν 15 φοιτητές και 5 καθηγητές. Στους φοιτητές αναφέρονται έντεκα (11) γυναίκες και τέσσερις (4) άνδρες, όπου επτά (7) φοιτητές ήταν μεταξύ 30 και 40 ετών και οκτώ (8) φοιτητές μεταξύ 40 και 50. Όσον αφορά στο εργασιακό περιβάλλον τους, οι δέκα (10) ήταν Δημόσιοι Υπάλληλοι, οι τρεις (3) Εκπαιδευτικοί Μ.Ε., ο ένας (1) ήταν ελεύθερος επαγγελματίας και ένας (1) άνεργος. Από το δείγμα οι πέντε (5) έχουν πτυχίο ΤΕΙ, οι οκτώ (8) πτυχίο ΑΕΙ και δυο (2) έχουν μεταπτυχιακό τίτλο. Στο ακαδημαϊκό υπόβαθρο των ερωτώμενων, οι έντεκα (11) προέρχονται από τις ανθρωπιστικές σπουδές, ένας (1) από τις οικονομικές, δύο (2) από την πληροφορική και ένα (1) άτομο έχει υπόβαθρο από τις ιατρικές σπουδές. Όσον αφορά στο οικογενειακό περιβάλλον, οι έξι (6) είναι άγαμοι, ένας (1) παντρεμένος δίχως παιδιά και οι οκτώ (8) είναι παντρεμένοι με παιδιά. Τέλος, σε ότι αφορά στην περιοχή κατοικίας φαίνεται ότι επτά (7) φοιτητές κατοικούν σε πόλη άνω των 100.000 κατοίκων, τρεις (3) σε πόλη ως 50.000 κατοίκους, δυο (2) σε πόλη ως 20.000, δυο (2) σε πόλη ως 10.000 και ένας (1) σε αγροτική περιοχή.

Όσο αφορά στο δείγμα των καθηγητών, συμμετείχαν τρεις (3) άνδρες και δυο (2) γυναίκες, όπου οι τρεις (3) ήταν μεταξύ 30 και 40 και δυο (2) άνω των 50 ετών. Σε ότι αφορά στην επαγγελματική τους ιδιότητα, οι τέσσερις (4) δήλωσαν Εκπαιδευτικοί ενώ ένας (1) δήλωσε Δημόσιος Υπάλληλος. Και οι πέντε (5) έχουν διδακτορικό δίπλωμα, από τους οποίους οι δυο (2) σε ανθρωπιστικές σπουδές, οι δυο (2) σε θετικές και ο ένας (1) σε ιατρικές. Οι τέσσερις (4) είναι παντρεμένοι με παιδιά ενώ ο ένας (1) παντρεμένος δίχως παιδιά. Τέλος και οι πέντε (5) κατοικούν σε πόλη άνω των 100.000 κατοίκων.

Αποτελέσματα

Αρχικά να επισημανθεί ότι η έρευνα του Hofstede για την Ελληνική κουλτούρα αναφέρει ότι ο μέσος όρος των διαστάσεων Power Distance (PDI), Uncertainty Avoidance (UAI), Masculinity / Femininity (MAS) και Individualism / Collectivism (IDV) είναι αντίστοιχα 60, 112, 57 και 35. Οι μέσοι ελληνικοί όροι για τις ανωτέρω διαστάσεις ερμηνεύονται ως εξής:

Διάσταση 1η «Power Distance (PDI) - Απόσταση από την Εξουσία». Η Ελλάδα παρουσιάζει το χαρακτηριστικό ότι τα μέλη μίας ομάδας ή ενός οργανισμού αποδέχονται την εξουσία και την άνιση κατανομή της. Η ανισότητα είναι βασικό στοιχείο της Ελληνικής κουλτούρας και οι συμμετέχοντες σε ομάδες απλώς ακολουθούν τον ηγέτη δίχως κάποια αντίδραση.

Διάσταση 2η «Uncertainty Avoidance (UAI) - Αποφυγή Αβεβαιότητας». Οι Έλληνες παρουσιάζουν από τα υψηλότερα σκορ σε ότι αφορά στην αποφυγή της αβεβαιότητας. Η Ελληνική κοινωνία δεν παίρνει ρίσκα, δεν τολμά αλλαγές και αποφεύγει την αβεβαιότητα. Απεναντίας προτιμά τη σιγουριά και την σταθερότητα.

Διάσταση 3η «Masculinity / Femininity (MAS) – Αρσενικότητα / Θηλυκότητα». Η Ελλάδα βρίσκεται στο μέσο, με μία τάση προς την θηλυκή προσέγγιση, όπου υπάρχει υποστήριξη μεταξύ των ανθρώπων.

Διάσταση 4η «Individualism / Collectivism (IDV) – Ατομικισμός / Κολεκτιβισμός». Η Ελλάδα παρουσιάζει στοιχεία ατομικισμού, σε σχέση με την βόρεια Ευρώπη, η οποία τείνει προς την συλλογικότητα. Το κάθε μέλος ομάδας στην Ελλάδα αναμένεται να δείξει πρώτα ενδιαφέρον για τα δικά του συμφέροντα και μετά για τα συλλογικά.

Με βάση τα ανωτέρω πορίσματα της έρευνας του Hofstede εξετάστηκαν οι απαντήσεις των ερωτώμενων όπου παρουσιάζονται ανά διάσταση:

Διάσταση 1η «Power Distance, (PDI) - Απόσταση από την Εξουσία»

Σε ότι αφορά στην διάσταση Power Distance, (PDI) - Απόσταση από την εξουσία παρατηρείται ότι ένα μεγάλο μέρος των φοιτητών αποδέχονται την εξουσία λέγοντας ότι «μπορεί να διαφωνήσει αλλά θα πρέπει να σκεφτεί ……..βαθμολογία, εξετάσεις, σχηματισμός άσχημης εντύπωσης του καθηγητή, αρνητικό κλίμα….. Μια κριτική *συμπεριφορά μπορεί να τον βλάψει…. Θεωρητικά υπάρχει η δυνατότητα διαφωνίας, πρακτικά όμως τα πράγματα διαφοροποιούνται». «Ο καθηγητής είναι μια προσωπικότητα για την οποία δεν χωράει αμφιβολία, κριτική και αμφισβήτηση»* είναι η απάντηση φοιτητή . Ένα μικρότερο μέρος των φοιτητών απάντησαν λέγοντας ότι *«η διαφωνία για να εκφραστεί θα πρέπει να λαμβάνει χώρα μέσα σε κόσμια πλαίσια, να είναι καλοπροαίρετη και βάσιμη».* Το σύνολο των καθηγητών απάντησε ότι πρέπει να αναπτύσσεται διαφωνία ανάμεσα στον φοιτητή και τον καθηγητή, αρκεί πάντοτε να είναι τεκμηριωμένη, να αποσκοπεί στην γνώση και όχι στην αντίδραση, και να μην λειτουργεί ως αυτοσκοπός.

Διάσταση 2η «Uncertainty Avoidance, (UAI) - Αποφυγή Αβεβαιότητας»

Σε ότι αφορά στην διάσταση Uncertainty Avoidance, (UAI), Αποφυγή αβεβαιότητας, η έρευνα εστίασε αρχικά στην περίπτωση αποδοχής της διαφωνίας με τον καθηγητή από τους υπόλοιπους φοιτητές και έπειτα στην περίπτωση αποδοχής του ρίσκου με την επιλογή της εκπαίδευσης από απόσταση. Το γενικό πνεύμα των απαντήσεων των φοιτητών, όσο αφορά στην αποδοχή διαφωνίας με τον καθηγητή, κινείται στο πλαίσιο ότι *«μπορεί να γίνει αποδεκτή μια κριτική συμπεριφορά αλλά θα πρέπει να στηρίζεται σε επιχειρήματα, επικρατεί δηλαδή η απάντηση ναι μεν, αλλά».* Οι φοιτητές αναφέρουν ότι εξαρτάται τόσο από τις ανάγκες, τις προτεραιότητες, τον χαρακτήρα και την προσωπικότητα των υπολοίπων φοιτητών όσο και από το ύφος και τον λόγο της κριτικής στάσης. Το σύνολο των καθηγητών απάντησαν ότι *«εάν η διαφωνία είναι λογική και βάσιμη, τότε οι φοιτητές θα πάρουν το μέρος της πλευράς που έχει δίκιο».*

Όσο αφορά στην περίπτωση αποδοχής του ρίσκου με την επιλογή της εκπαίδευσης από απόσταση το σύνολο των φοιτητών αναφέρει ότι υπάρχει άγνοια κινδύνου διότι οι φοιτητές δεν γνωρίζουν τον τρόπο λειτουργίας της εκπαίδευσης από απόσταση, τις υποχρεώσεις και τα καθήκοντα που απορρέουν από αυτή. Δόθηκαν απαντήσεις όπως: *«πολλοί λειτουργούν με το τυχαίο της κλήρωσης», «ο Έλληνας φοιτητής δεν γνωρίζει τι ακριβώς σημαίνει εκπαίδευση από απόσταση», «χρειάζεται χρόνος για να ανακαλύψει εάν μπορεί να ενστερνιστεί τον τρόπο και τη μορφή λειτουργίας του Ε.Α.Π.», «η εικόνα που είχε σχηματίσει για τις εξ αποστάσεως σπουδές του Ε.Α.Π. απέχει κατά πολύ από τον τρόπο λειτουργίας, τη μορφή και τις εκπαιδευτικές ανάγκες».* Μόνο ένας φοιτητής

είχε εμπειρία με την εκπαίδευση από απόσταση και δεν αντιμετώπισε δυσκολίες. Οι καθηγητές απάντησαν ότι ο φοιτητής δεν μπορεί πάντα να πάρει το οποιοδήποτε ρίσκο της εκπαίδευσης από απόσταση, αναφέρουν ότι *«ο Έλληνας φοιτητής, ο οποίος δεν έχει ασχοληθεί με εξ αποστάσεως προγράμματα δεν γνωρίζει τι είναι το Ε.Α.Π. ούτε πως λειτουργεί»*.

Διάσταση 3η «Masculinity / Femininity, (MAS) - Αρσενικότητα / Θηλυκότητα»

Οι περισσότεροι φοιτητές απάντησαν ότι *«σε μαθησιακό επίπεδο δεν υπάρχει ενδιαφέρον αλλά ούτε και λόγος για την ύπαρξη του», «ο ανταγωνισμός δε αφήνει περιθώρια για ενδιαφέρον», «η λειτουργία, το ύφος και η οργάνωση του Ε.Α.Π. δεν συνεισφέρουν στην ανάπτυξη αληθινού ενδιαφέροντος και συνεργασίας»*. Υπάρχει δυνατότητα ανάπτυξης ενδιαφέροντος μόνο σε συναισθηματικό – κοινωνικό επίπεδο. Σε αυτό το επίπεδο υπάρχει συνάφεια με τις μετρήσεις του Hofstede. Οι φοιτητές αναφέρουν ότι *«ενδιαφέρονται ενδεχόμενα για την προσωπική ζωή»*. Όσο αφορά στις απαντήσεις των καθηγητών είναι κοινά αποδεκτό ότι *«οι φοιτητές κινούνται ατομικά και δεν λειτουργούν ως ομάδα», «οι φοιτητές λειτουργούν ανταγωνιστικά», «σε μαθησιακό επίπεδο το ενδιαφέρον είναι ανύπαρκτο»*.

Διάσταση 4η «Individualism / Collectivism, (IDV) - Ατομικισμός / Κολεκτιβισμός»

Η πλειοψηφία των φοιτητών απάντησε ότι *«θα έπρεπε να λειτουργούν ως ομάδα, αλλά δεν λειτουργούν»*. Διευκρίνισαν ότι *«δεν χωράνε ομάδες και τμήματα, διότι το Ε.Α.Π. από μόνο του προάγει και επιβραβεύει την ατομική προσπάθεια, την ατομική γνώση»*. Οι καθηγητές, στο σύνολο τους, απάντησαν ότι προσπαθούν να καλλιεργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες για την δημιουργία ενδιαφέροντος. Τονίζουν όμως ότι με την παύση των ΟΣΣ παύει και το ενδιαφέρον των φοιτητών. Επιπλέον αναφέρουν ότι *«η γνώση είναι κατασκευή, στρουκτουραλισμός και δομισμός. Το Ε.Α.Π. λειτουργεί με βάση τον συμπεριφορισμό, δεν προάγει την κουλτούρα της παραγωγής γνώσης»*.

Συζήτηση αποτελεσμάτων

Διάσταση 1η «Power Distance, (PDI) - Απόσταση από την Εξουσία»

Σύμφωνα με τους Venter, (2003); Youn (2000), η εξ αποστάσεως μάθηση χαρακτηρίζεται από ένα σημαντικό στοιχείο το οποίο είναι η «απόσταση» του φοιτητή από το κέντρο εκπαίδευσης. Η εξ αποστάσεως μάθηση κατηγοριοποιείται σε δυο (2) προσεγγίσεις, αυτή με επίκεντρο τον φοιτητή και αυτήν με επίκεντρο τον καθηγητή. Από τις απαντήσεις που δόθηκαν, επιβεβαιώνεται ο Hofstede (1980) και η αναφορά ότι στην Ελλάδα υπάρχει μεγάλη απόσταση από την εξουσία, με αποτέλεσμα να αναπτύσσεται ένα πλαίσιο εκπαίδευσης από απόσταση όπου ο καθηγητής είναι αυτός που μεταδίδει την γνώση ενώ ο φοιτητής αυτός ο οποίος απλώς παρακολουθεί. Με βάση τις εκπαιδευτικές προσεγγίσεις της Venter (2003) η Ελληνική εκπαιδευτική κουλτούρα δεν έχει συνάφεια με την βορειοευρωπαϊκή, στην οποία στο επίκεντρο της μάθησης βρίσκεται ο φοιτητής. Παρατηρείται λοιπόν το φαινόμενο όπου οι νοοτροπίες του σχολείου (η αυθεντία της έδρας και το αλάθητο του καθηγητή) μεταφέρονται και αναπτύσσονται στο πανεπιστήμιο δημιουργώντας εμπόδια στην κριτική μάθηση, λειτουργώντας εις βάρος της διαδραστικής εκπαίδευσης και περιορίζοντας τις δυνατότητες δημιουργίας γνώσης.

Διάσταση 2η «Uncertainty Avoidance, (UAI) - Αποφυγή Αβεβαιότητας»

Από τις απαντήσεις φαίνεται ότι υπάρχει συνάφεια με τα αποτελέσματα του Hofstede (1980) για την Ελληνική κουλτούρα και τον υψηλό δείκτη αποφυγής αβεβαιότητας. Επιπλέον ενισχύεται η θέση του Uzuner (2009) σύμφωνα με την οποία η κουλτούρα δεν μπορεί να διαχωριστεί από την εξ αποστάσεως μάθηση και την μεθοδολογία.

Διάσταση 3η «Masculinity / Femininity, (MAS) - Αρσενικότητα / Θηλυκότητα»

Όσο αφορά στην διάσταση Masculintiy / Femininity, (MAS), Αρσενικότητα / Θηλυκότητα ο Hofsted αναφέρει ότι η Ελλάδα βρίσκεται στο μέσο, με μία τάση προς την θηλυκή προσέγγιση, όπου υπάρχει υποστήριξη μεταξύ των ανθρώπων. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα των απαντήσεων, σε μαθησιακό επίπεδο δεν υπάρχει συνάφεια με τις μετρήσεις του Hofstede (1980). Συγκεκριμένα, το ενδιαφέρον και η συμπόνια των φοιτητών διαχωρίζεται σε δυο επίπεδα, στο μαθησιακό και στο συναισθηματικό – κοινωνικό επίπεδο. Όσο αφορά στο μαθησιακό επίπεδο το σύνολο των φοιτητών αδυνατεί να νιώσει συμπόνια και συμπαράσταση για τους συμφοιτητές τους, γεγονότος το οποίο δικαιολογείται τόσο από την φύση της μαθησιακής διαδικασίας (εξ αποστάσεως), τη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος (γραπτές εργασίες, τελικές εξετάσεις, βαθμολόγηση), όσο και από την ανυπαρξία ανάλογων κοινωνικών δεσμών.

Διάσταση 4η «Individualism / Collectivism, (IDV) - Ατομικισμός / Κολεκτιβισμός»

Όσο αφορά στην διάσταση Individualism / Collectivism, (IDV) – Ατομικισμός / Κολεκτιβισμός ο Hofstede (1980) αναφέρει ότι οι Έλληνες ανήκουν σε ομάδες που έχουν ισχυρό το στοιχείο του Ατομικισμού. Αυτό φαίνεται και από το πόρισμα της παρούσας έρευνας. Συγκεκριμένα τόσο οι καθηγητές όσο και οι φοιτητές αναφέρουν ότι η εκπαίδευση από απόσταση και η κουλτούρα του Ε.Α.Π., με τις υποχρεωτικές ατομικές γραπτές εργασίες, τις τελικές εξετάσεις και την βαθμολόγηση, προωθούν την ατομική προσπάθεια και δημιουργούν ένα κλίμα έντονου ανταγωνισμού το οποίο αδυνατεί να προωθήσει την συνεργατική μάθηση.

Συμπεράσματα

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας ήταν η μελέτη της έννοιας της εκπαιδευτικής κουλτούρας αλλά και η διερεύνηση των εμποδίων στην εκπαίδευση από απόσταση σε σχέση με την κουλτούρα. Συγκεκριμένα, το ερώτημα της εργασίας ήταν: Εάν η εκπαιδευτική κουλτούρα των φοιτητών μπορεί να δημιουργήσει εμπόδια στην εκπαίδευση από απόσταση στο περιβάλλον των μεταπτυχιακών σπουδών του Ε.Α.Π. στην θεματική ενότητα ΕΚΠ65. Για την διερεύνηση του θέματος αναλύθηκε τόσο ο όρος «κουλτούρα» όσο και ο όρος «εκπαιδευτική κουλτούρα» και χρησιμοποιήθηκε το μοντέλο του Hofstede, το οποίο μετράει την κουλτούρα με τέσσερις (4) διαστάσεις.

Οι απαντήσεις στο συγκεκριμένο ερευνητικό ερώτημα, οδηγούν στα ακόλουθα συμπεράσματα. Σε ότι αφορά στην διάσταση Power Distance, (PDI) - Απόσταση από την Εξουσία οι φοιτητές αποδέχονται την εξουσία και την δύναμη που απορρέει από αυτήν. Σε ότι αφορά στην διάσταση Uncertainty Avoidance, (UAI), Αποφυγή Αβεβαιότητας οι φοιτητές είναι πρόθυμοι να αποφύγουν την αβεβαιότητα και τους πιθανούς κινδύνους που απορρέουν από αυτήν. Σε ότι αφορά στην διάσταση Masculintiy / Femininity, (MAS), Αρσενικότητα / Θηλυκότητα δεν υπάρχει συνάφεια με τις μετρήσεις του Hofstede (1980) σε μαθησιακό επίπεδο. Οι φοιτητές αδυνατούν να νιώσουν συναισθήματα υποστήριξης και συνεργασίας. Υπάρχει σχετική συνάφεια σε κοινωνικό – συναισθηματικό επίπεδο, όπου οι φοιτητές δύναται να νιώσουν συναισθήματα υποστήριξης για τον συμφοιτητή τους. Τέλος σε ότι αφορά στην διάσταση Individualism / Collectivism, (IDV) – Ατομικισμός / Κολεκτιβισμός οι φοιτητές παρουσιάζουν έντονα στοιχεία ατομικισμού, αδυνατούν να λειτουργήσουν συλλογικά και να σκεφτούν το κοινό όφελος. Στην συγκεκριμένη διάσταση παρατηρείται απόλυτη συνάφεια με τις μετρήσεις του Hofstede.

Προτάσεις

Σε επίπεδο μελλοντικών ερευνών, οι δυνατότητες αυτές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τόσο τη διεξαγωγή μεγαλύτερης κλίμακας έρευνας, σε προπτυχιακά προγράμματα σπουδών του Ε.Α.Π., δεδομένου ότι η εκπαιδευτική κουλτούρα κάθε πανεπιστημιακής μονάδας, επηρεάζει τόσο την παραγωγικότητα των εκπαιδευτικών όσο και την ακαδημαϊκή επίδοση των φοιτητών (Kowalski & Reitzung, 1993) όσο τη διεξαγωγή συγκριτικής έρευνας σε διαφορετικά προγράμματα σπουδών του Ε.Α.Π., δεδομένου ότι η σχέση της εκπαιδευτικής κουλτούρας με την εκπαίδευση από απόσταση σε ότι αφορά στο στοιχείο του σχολικού κλίματος «school climate» δεν είναι ιδιαίτερα αναπτυγμένη (Cohen, 2001). Σε επίπεδο πρακτικής εφαρμογής, οι δυνατότητες αυτές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν α) τη διερεύνηση της δυνατότητας αξιολόγησης των φοιτητών όχι βάση των γραπτών εργασιών και τον τελικών εξετάσεων, αλλά βάση της δημιουργίας ενός portofolio διότι η σημερινή δομή του Ε.Α.Π., να αξιολογεί μέσω των ατομικών γραπτών εργασιών και των τελικών εξετάσεων, προάγει την ατομικότητα και τον έντονο ανταγωνισμό, παραμερίζοντας την ομαδικότητα, την συνεργασία και την αλληλοϋποστήριξη, β) τη διερεύνηση της δυνατότητας αξιοποίησης υποχρεωτικών ομαδικών εργασιών και των ομαδικών συμβουλευτικών συναντήσεων (σε σχέση με συγκεκριμένες παραμέτρους). Η εκπόνηση ομαδικών εργασιών θα δώσει μια νέα δυναμική στην μαθησιακή διαδικασία μέσω της συνεργατικής μάθησης.

Βιβλιογραφία

Bell, J. (1993). *Μεθοδολογικός σχεδιασμός παιδαγωγικής και κοινωνικής έρευνας.* Αθήνα: Gutenberg.

Cuche, D. (2001). *Η έννοια της κουλτούρας στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Τυπωθήτω.

Eliot, T.S. (1980). *Σημειώσεις για τον ορισμό της κουλτούρας.* Αθήνα: Πλέθρον.

Ζαφειρόπουλος Κ. (2005). *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών.* Αθήνα: Κριτική.

Θεοφανίδης, Σ. (2002). *Μεθοδολογία της επιστημονικής σκέψης και έρευνας.* Αθήνα: Μπένου. Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες.* Αθήνα : Κριτική.

Λιοναράκης, Α. (2001). *Απόψεις και προβληματισμοί για την Ανοικτή και εκπαίδευση από απόσταση*. Αθήνα: Προπομπός.

Evans, T., Haughey, M., & Murphy, D. (2008). *International Handbook of Distance Education.* UK: Emerald Group Publishing Limited.

Fullan, A. (1991). *School context: Bridge or Barrier to change˙ The school culture.* Ανακτήθηκε στις 18 Φεβρουάριου, 2010 από http://www/sedl.org/change/school/culture.html

Harry, K., Keegan, D., & Magnus, J. (1995). *Distance Education: New Perspectives.* London: Routledge.

Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International differences in work-related values*, Sage Publication. Ανακτήθηκε στις 28 Ιανουαρίου, 2010 από http://www.google.com/books/hofstede/culture+consequence

Hofstede,G. (1986). Cultural differences in teaching and learning, *International Journal of Intercultural Relations*, Vol. 10, pp. 301–320.

Hofstede, G. (2008). *Cultural Differences in Teaching and Learning*. FUHU conference on Education and Training in the Multicultural Classroom. Copenhagen. Ανακτήθηκε στις 09 Ιανουαρίου, 2010 από http://fuhu.edu-paper.hofstede.pdf

Holmberg, B. (1995). *Theory and Practice of Distance Education*, London: Routledge. Holmberg, B. (1995).

Keegan, D. (1996). *Foundations of Distance Education* (3rd edn). London: Routledge.

Marshall, M. (n.d). *Examining School Climate: Defining Factors and Educational Influences.* Center of Research on School Safety, School Climate and Classroom Management, Georgia State University. Ανακτήθηκε στις 09 Φεβρουάριου, 2010 από http://www.education.gsu.edu/schoolsafety/download/schoolclimate/pdf

Mullins, L. (1999). *Management and Organisational Behavior*, (5th edn.), Prentice-Hall.

Otto, P. (1996). Distance education is a form of teaching and learning sui generic, *Open Learn*, Vol. 11, No. 1, pp. 51-54. Ανακτήθηκε στις 19 Οκτωβρίου, 2009 από http://www.informaworld.com/index/758387363.pdf

Patterson, Purkey & Parker (1986). *School context: Bridge or Barrier to change˙ The school culture.* Ανακτήθηκε στις 18 Φεβρουαρίου, 2010 από http://www.sedl.org/change/school/culture.html

Risager, K. (2007). *Language and culture pedagogy: From a national to a transnational paradigm*. Buffalo, NY: Multilingual Matters.

Ronnie C., Yvonne F., & Shui K.C.(1999). *Distance Education for Teacher Education.* Routledge. Ανακτήθηκε στις 12 Ιανουαρίου, 2010 www.informaworld.com/index/H50692R428W01377.pdf

Tableman, B. (2004). *School culture and school climate.* Ανακτήθηκε στις 15 Φεβρουαρίου, 2010 από http://www.outreach.msu.edu/bpbriefs/issues/brief31.pdf

Usunier, J.C. (1998). *International and Cross Cultural Management Research*, Sage Publication.

Uzuner, S. (2009). Questions of culture in distance learning: a research review, *International Review of Research in Open and Distance Learning*, Vol. 10, No. 3, pp. 1-19.

Venter, K. (2003). Coping with Isolation: the role of culture in adult distance learners use of surrogates, *Open Learning: The journal of Open and Distance Learning*, Vol. 18, No. 3, pp. 271-287.

Youn, I. (2000). The culture specificity of epistemological beliefs about learning, *Asian Journal of Social Psychology*, Vol. 3, pp. 87–105.